

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

1

D3.2 – Praktika të Mira të Ekonomisë Sociale në Ballkanin Perëndimor

Milena Susic, IDC

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

Tabela e Përmbajtjes

1. Hyrje	3
2. Praktika të Mira të Ekonomisë Sociale	3
2.1. Shqipëri.....	3
2.2. Serbi	6
2.3. Kroaci.....	8
2.4. Maqedonia e Veriut.....	10
2.5. Slloveni	12
3. Përfundimet	14

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

1. Hyrje

Objektivi i përgjithshëm i projektit WISEs4Youth është të zhvillojë aktivitete trajnimi dhe lëvizshmërie me qëllim zhvillimin e aftësive sipërmarrëse të sipërmarrësve të rinj (të mundshëm) social në Ballkanin Perëndimor. Vizitat studimore janë një nga aktivitetet kryesore të projektit që synojnë veçanërisht promovimin e sipërmarrjes sociale midis të rinjve në Ballkanin Perëndimor. Nëpërmjet trajnimeve dhe aktiviteteve të lëvizshmërisë, u zhvilluan shkëmbime midis të rinjve, partnerëve të ndryshëm të projektit dhe sipërmarrësve social që operojnë sipërmarrje sociale të suksesshme të cilat kanë në fokus Integrimin në Punë (WISE- Work Integration Social Enterprise).

Si pjesë e projektit, një grup sipërmarrësish të rinj (potencialë në të ardhmen) social vizituan një numër sipërmarrjesh (sipas këtij rendi) në Shqipëri, Serbi, Kroaci, Maqedoni e Veriut dhe Slloveni. Sipërmarrjet u përzgjedhën nga partnerët e projektit me synimin për të prezantuar shembuj të modeleve të suksesshme të biznesit social, larmishmërinë e tyre dhe për të promovuar impaktin social që kanë këto biznese.

Ky publikim paraqet një përmbledhje të praktikave të mira të ekonomisë sociale në Ballkanin Perëndimor. Ai përmban një përshkrim të shkurtër të kontekstit të ekonomisë sociale të secilit vend të vizituar si dhe të sipërmarrjeve të vizituara në kuadër të projektit, si një portofol i praktikave më të mira të cilat përputhen dhe plotësojnë modulet e trajnimit dhe trajnimet e zhvilluara në secilin shtet partner të projektit.

2. Praktika të Mira të Ekonomisë Sociale

2.1. Shqipëri

Format e para të sipërmarrjes sociale në Shqipëri kanë filluar aktivitetin e tyre para viteve 2000 si pjesë e aktiviteteve të projekteve dhe programeve jofitimprurëse të mbështetura nga donatorë të huaj. Në aspektin ligjor, sipërmarrjet sociale filluan të rregullohen dhe të njihen ligjërisht në vitin 2016 me miratimin e ligjit Nr.65/2016 “Për Ndërmarrjet Sociale në Republikën e Shqipërisë”, i cili filloi të zbatohet në mënyrë aktive në vitin 2019. Ky ligj, ndërkohë që ofron një kuadër ligjor, kufizon statusin "ndërmarrje sociale" vetëm për organizatat jofitimprurëse, duke përjashtuar subjektet fitimprurëse dhe kooperativat nga përfitimet dhe fondet që ofrohen nga shteti në mbështetje të ndërmarrjeve sociale. Deri në prill 2022, nga 13 aplikime për statusin e ndërmarrjes sociale, vetëm 9 prej tyre kanë

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISes4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

përfitur statusin. Dy programe financimi janë ofruar nga qeveria për mbështetjen e ndërmarrjeve sociale, fondi i parë me një shumë prej 249,760,000 lekësh për periudhën 2019-2021, por asnjë aplikim nga kjo periudhë nuk u miratua për financim. Në vitin 2023, u miratua një fond i ri prej 240,000,000 lekësh për periudhën 2023-2025, me fokus mbështetjen e integritit dhe punësimit të individëve nga grupet e pafavorizuara. Aktualisht, skema e financimit është duke u zbatuar. Sipërmarrjet sociale në Shqipëri hasin sfida, veçanërisht në aksesin e fondeve, rekrutimin e punonjësve dhe ndërgjegjësimin e ulët të investitorëve, pavarësisht potencialit për zhvillim me mbështetjen dhe mentorimin e duhur.¹ Në vizitën e parë studimore në Shqipëri, u vizituan tre sipërmarrje sociale, të pozicionuara në Tiranë. Të tre sipërmarrjet sociale të përzgjedhura operonin në fusha të ndryshme, duke mundësuar që pjesëmarrësit të shihnin aspekte të ndryshme të ekosistemit shqiptar të sipërmarrjes sociale. Gjithashtu, këto sipërmarrje konsiderohen si disa nga shembujt/praktikat më të mira të sipërmarrjeve sociale në Shqipëri.

4

“TE XHONI” CAFE (QENDRA JONATHAN)

"Te Xhoni" Cafe është një sipërmarrje sociale e krijuar nga Qendra Jonathan, një OJQ e themeluar në vitin 2011 me mision mbështetjen e fëmijëve me Sindromën Down (DS) për të patur një jetë të pavarur dhe për t'i integruar ata në shoqërinë shqiptare me të drejta të plota, nëpërmjet terapive të specializuara.

"Te Xhoni" Cafe është hapur në ditën globale të Sindromës Down, më 21 mars 2017. Ai shërben si një vend ku të rinjtë me Sindromën Down mund të ndjekin kurse për përfitim dhe aftësive dhe si një mjedis ku prindërit e fëmijëve mund të kalojnë kohë me njëri-tjetrin ndërsa fëmijët e tyre ndjekin seancat e terapisë. "Te Xhoni" Cafe ofron mundësi punësimi për personat me Sindromën Down. Aktualisht, sipërmarrja sociale ka tre punonjës, që punojnë me kohë të pjesshme dhe kohë të plotë, njëra prej të cilave është një vajzë e re me sindromën Down. Për më tepër, "Te Xhoni" Cafe kontribuon në rritjen e ndërgjegjësimin mbi potencialin e të rinjve me Sindromën Down për të qenë të pavarur dhe për t'u punësuar.

¹ Për më shumë informacion mbi Ekosistemin Shqiptar të Sipërmarrjes Sociale klikoni në linkun <https://www.partnersalbania.org/publication/characteristics-and-challenges-of-social-enterprises-in-albania-comparative-study/>
<https://www.partnersalbania.org/publication/the-status-of-social-enterprise/>

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

TIRANA GREEN LIFE (QENDRA PËR EDUKIM KULINAR - QEK)

Qendra për Edukim Kulinar (QEK) është një organizatë jofitimprurëse që vepron si një Qendër Revolucionare Edukuese Kulinare, e cila përveç qëllimeve të edukimit kulinar, përdor burime të tjera për t'u përfshirë gjithnjë e më shumë në sisteme të qëndrueshme ushqimore dhe të jetës së qëndrueshme. QEK ofron programe të arsimit dhe formimit profesional (AFP) bazuar në sistemet më të mira kulinare, si dhe në praktikën e profesionistëve, të cilët drejtojnë qendrën duke pasur një eksperiencë si kuzhinier dhe profesor në universitete, janë njëkohësisht edukator dhe advokues për temat e konsumimit dhe kulinarisë.

Tirana Green Living (TGL) është një projekt inovativ i sipërmarrjes sociale i iniciuar nga Qendra për Edukim Kulinar (QEK). Projekti synon të nxisë vlerat sociale, integrimin e komunitetit dhe të mbështesë ekonominë vendase duke ofruar produkte ushqimore me cilësi të lartë dhe të përballeshme për njerëzit në nevojë. Duke ngritur një dyqan në komunitet, TGL ka arritur të arrijë në mbi 1,800 individë dhe familje, duke ndikuar pozitivisht në jetën e tyre përmes dhurimit të ushqimeve, furnizimeve me vakte dhe seancave të trajnimit rreth kulinarisë.

Për më tepër, TGL fokusohet në promovimin e qëndrueshmërisë mjedisore duke nxitur reduktimin e mbetjeve, ruajtjen e ushqimit dhe konsumin me përgjegjshmëri. Nëpërmjet kombinimit të angazhimit të komunitetit, zhvillimit të aftësive dhe mundësive të punësimit, Tirana Green Living është duke transformuar mënyrën se si komunitetet bëhen së bashku për të krijuar një mjedis të qëndrueshëm dhe gjithëpërfshirës.

FUNKY CABINS

Funky Cabins – Glamping është një hotel me 5 yje në natyrë me kabina ekologjike prej druri të stilit indian me dekor xhami dhe pamje 360 gradë të dizajnuara me elemente tradicionale, të cilat shpalosin natyrën e mrekullueshme.

Është themeluar në vitin 2021 dhe ndërthur kampingun tradicional me komoditetin e akomodimit në hotel. Dizajni i brendshëm i çdo kabine përfshin elemente minimaliste dhe tradicionale. Përdorimi i punimeve tradicionale prej druri, tavolinave të ulëta dhe ndriçimit me qirinj krijon një atmosferë shumë komode dhe të këndshme. Kabinat janë të ngjashme me tendat indiane dhe janë tërësisht të vetë qëndrueshme, duke funksionuar përmes sistemit të tyre të energjisë elektrike dhe tualetit ekologjik dhe janë të pajisura me Wi-Fi.

Funky Cabins është një hotel ekologjik që ofron shërbime turistike, i projektuar për të shërbyer në zonat më të thella dhe më të izoluara të vendit. Sipërmarrja sociale kontribuon në rigjallërimin e zonave rurale dhe integrimin e komunitetit nëpërmjet punësimit. Komuniteti lokal përfiton jo vetëm nga punësimi, por edhe nga shërbimet shtesë. Që nga ndërtimi i kabinave në liqenin e Cekrezit ka pasur zhvillim infrastrukturor, dhe disa biznese të zonës i

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

janë qasur dhe i janë bashkuar nismës. Më shumë se 4 familje janë të punësuara tashmë në punimin e tokës dhe hotelerisë së kabinave, përkatësisht gratë dhe burrat e këtyre familjeve.

2.2. Serbi

6

Ndërkohë që vendi është në tranzicion duke kaluar nga një ekonomi me në qendër shtetin në një ekonomi të drejtuar nga tregu, ka një interes në rritje për sipërmarrjet që kanë prioritet përfitimet sociale krahas fitimeve, veçanërisht tek të rinjtë. Pas 10 vitesh iniciativash advokuese, qeveria serbe njohu potencialin e këtij sektori dhe më në fund, në vitin 2022 u miratua ligji për sipërmarrjen sociale. Sfidat në lidhje me financimin dhe ndërgjegjësimin e publikut vazhdojnë. Rrjetet si SENS dhe Koalicioni për Zhvillimin e Ekonomisë Sociale luajnë rol kryesor në forcimin e ekosistemit të sipërmarrjes sociale. Megjithëse kuadri ligjor është në proces zhvillimi, ai ofron struktura si "kooperativat sociale" të krijuara me qëllim përfitimin e sipërmarrjeve që kanë një mision social. Duke pasur parasysh procesin e anëtarësimit në BE, aspirata e vendit për t'u përafëruar me standardet evropiane nxit më tej zhvillimin dhe standardizimin e praktikave të sipërmarrjes sociale.

Vizitat studimore në sipërmarrjet sociale serbe identifikuan modele inovative për zhvillimin social, duke theksuar "Naša Kuća", e cila ndihmon të rinjtë me vështirësi në zhvillim, "Lice Ulice", një revistë që ofron punësim për njerëzit e pastrehë dhe "Cafe 16" e cila synon integrimin social përmes punësimit. Ky studim nënvizoi përkushtimin e Serbisë për zgjerimin e sipërmarrjes sociale, duke demonstruar rolin e saj në nxitjen e përfshirjes dhe mbështetjes për komunitetet e marginalizuara.

LICE ULICE

Lice Ulice, e themeluar në vitin 2010 në Serbi, është një sipërmarrje sociale që mbështet grupet e marginalizuara nëpërmjet iniciativës së saj për shitjen e gazetave/revistave nga personat e pastrehë. Sipërmarrja u mundëson personave të pastrehë dhe të varfërve të shesin revistat e Lice Ulice, duke luajtur një rol të rëndësishëm në pavarësinë ekonomike dhe fuqizimin e tyre. Revista "Lice Ulice" është shndërruar në një platformë të rëndësishme mediatike aktiviste që nga themelimi i saj, dhe aktualisht ka mbi 100 shitës, duke i ardhur në ndihmë më shumë se 350 individëve. Përveç se në Serbi, Lice Ulice ka zgjeruar veprimtarinë e saj duke bashkëpunuar me redaksitë në të gjithë Ballkanin dhe duke prezantuar projekte të tjera si festivali Vreva dhe një linjë aktiviste për modën. Ky zgjerim ka rritur prezencën dhe ka përforcuar rolin e saj në komunitetin global të gazetave/revistave që shiten në rrugë. Misioni i Lice Ulice ka nevojë për bashkëpunimin dhe mbështetjen e qytetarëve dhe korporatave, duke theksuar nevojën për donacione dhe përfshirje. Objektivi

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISes4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

i Lice Ulice është për një shoqëri më të mirë, duke siguruar që personat që janë lënë në harresë të marrin vazhdimisht mbështetje dhe të ardhura të qëndrueshme.

NASA KUCA

Nasa Kuca, e themeluar në vitin 2007 nga prindër të fëmijëve me aftësi të kufizuara, përpiqet të shndërrojë qëndrimet e shoqërisë dhe të përmirësojë jetën e personave me vështirësi në zhvillim. Sipërmarrja përmirëson pavarësinë ekonomike dhe integrimin e komunitetit, duke ofruar strehim cilësor dhe mundësi punësimi. Duke mbështetur të drejtat e njeriut dhe barazinë, ajo vepron si një qendër mbrojtëse dhe mbështetëse ndërkohë që drejton një qendër kujdesi për personat me aftësi të kufizuara. Aktiviteti kryesor i Nasa Kuca është përpunimi i letrës nga riciklimi i paketave të cigareve, duke përdorur një teknikë tradicionale japoneze në bashkëpunim me organizatat japoneze. Kjo nismë miqësore me mjedisin krijon produkte cilësore prej letre të vlerësuara nga artistë dhe tregje të ndryshme. Ajo punëson personat që hasin vështirësi për të gjetur punë, duke përforsuar përkushtimin e Nasa Kuca ndaj qëndrueshmërisë mjedisore dhe përfshirjes sociale.

CAFE BAR 16

Cafe Bar 16 në Beograd është një sipërmarrje sociale e themeluar nga Qendra për Integrimin e të Rinjve në vitin 2017, me qëllim që të mbështesë fëmijët që janë të përfshirë në jetesën ose punën në rrugë. Kur mbushin moshën 15 vjeç, këta fëmijë nuk kanë më akses në shërbimet e strehimit, duke i detyruar ata të mbështeten te ekipi në terren i strehimit për ndihmë. Ata shpesh kanë nevojë për ndihmë, veçanërisht për vazhdimin e edukimit, gjë që pengon hyrjen e tyre në tregun e punës. Qendra për Integrimin e të Rinjve themeloi këtë sipërmarrje për të adresuar këto sfida. Qëllimi kryesor i sipërmarrjes sociale është të ndihmojë të rinjtë në moshën 16 deri në 19 vjeç, të cilët kanë braktisur shkollën dhe janë të papunë. Cafe Bar 16 u ofron këtyre të rinjve trajnime si kamerierë apo banakier, promovon integrimin e tyre sociale dhe ofron mundësi për punësim jashtë sipërmarrjes. Për më tepër, Cafe Bar 16 promovon rrjetëzimin me partnerë si sipërmarrje të tjera sociale, OJQ-të, donatorë dhe biznese. Punonjësit e rinj në kafe shërbejnë si frymëzim për fëmijët që janë aktualisht në streha, duke nënvizuar mbështetjen e vazhdueshme nga Qendra edhe pas daljes nga qendra e strehimit.

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISes4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

2.3. Kroaci

Në Republikën e Kroacisë, sipërmarrja sociale, e rrënjosur në traditat e kooperativës jugosllave, vazhdon të mbetet e nënvlerësuar nga politikëbërësit, organizatat mbështetëse, media dhe publiku. Të iniciuara nga organizata proaktive të shoqërisë civile në fillim të viteve 2000, sipërmarrjet sociale u zhvilluan brenda këtyre organizatave, ose si subjekte të veçanta në pronësi të organizatave jofitimprurëse. Me kalimin e kohës, ato u zhvilluan në struktura të tjera ligjore si shoqëri tregtare, kooperativa, fondacione dhe institucione, të përhapura në të gjithë sektorët ekonomikë. Pavarësisht synimit të Strategjisë së Zhvillimit të Sipërmarrjes Sociale 2015-2020 për të mbledhur të dhëna për këto sipërmarrje, shumë nga masat e saj mbeten të pazbatuara. Vlerësimet tregojnë se ekzistojnë ndërmjet 70 dhe 500 organizata të mundshme të sipërmarrjes sociale. Kroacia nuk ka legjislacion specifik për sipërmarrjen sociale, por sistemi i saj ligjor e mbështet zhvillimin e sipërmarrjeve nëpërmjet formave të ndryshme ligjore.

Në vizitën e tretë studimore në Kroaci, u vizituan gjashtë sipërmarrje sociale, pesë prej tyre në Čakovec dhe një në Koprivnicë.

CENTAR ZA POMOC U KUĆI MEDIMURSKJE ZUPANIJE

Qendra e Kujdesit në Qarkun e Međimurje është një institucion jo-fitimprurës për mirëqenien sociale i themeluar në vitin 2013 në Čakovec, si një iniciativë e përbashkët midis sektorit të shoqërisë civile (ACT Group) dhe sektorit publik (Qarku Međimurje). Qëllimi i qendrës është ofrimi i shërbimeve shëndetësore, përgatitja e vakteve ushqimore, kryerja e punëve të shtëpisë, ruajtja e higjienës personale dhe plotësimi i nevojave të tjera të përditshme të të moshuarve dhe personave të sëmurë.

ACT KONTO D.O.O.

ACT Konto d.o.o., e themeluar në vitin 2009 në Čakovec, është një sipërmarrje sociale e specializuar në ofrimin e shërbimeve profesionale dhe cilësore të kontabilitetit, edukuese dhe konsulencë mbi operacionet financiare për organizatat jo-fitimprurëse dhe fitimprurëse në Kroaci. Gjithashtu, sipërmarrja ofron punësim për 3 gra me aftësi të kufizuara. Punonjësit e sipërmarrjes janë njëkohësisht dhe menaxherët apo pronarët e saj. Të ardhurat nga aktiviteti i sipërmarrjes ri investohet në zhvillimin e sipërmarrjes, në edukimin dhe punësimin e njerëzve me aftësi të kufizuara.

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

ACT PRINTLAB D.O.O.

ACT Printlab d.o.o. është një sipërmarrje sociale jofitimprurëse, e themeluar në Čakovec nga ACT Group në vitin 2007. Sipërmarrja është një studio grafike dhe web design, e cila u ofron partnerëve (organizata të shoqërisë civile, sipërmarrjeve sociale...) shërbime profesionale, me cilësi të lartë, produkte dhe shërbime inovative që ndjekin/përgjigjen nevojave të partnerëve (dhe komunitetit).

9

LUMBAGO

Lumbago është një sipërmarrje sociale e re, një sallon masazhi i themeluar në vitin 2022 në Čakovec, e cila ofron masazh klasik, kurativ dhe relaksues, masazh këmbësh, masazh të shputave dhe pulpave të këmbës dhe masazh me mjaltë. Shërbimet e masazhit ofrohen nga dy persona që kanë probleme me shikimin (të verbër), të punësuar në sipërmarrje nën mentorimin supervisorëve. Salloni operon sipas parimeve të sipërmarrjes sociale nën kujdesin e Shoqatës së të Verbërve të Qarkut të Međimurje-s si pjesë e projektit ' 'Zhvillimi i sipërmarrjes sociale për personat e verbër', bashkëfinancuar nga Fondi Social Evropian.

KOPRIVITA D.O.O.

E themeluar në vitin 2021 në Koprivnica, sipërmarrja sociale KopriVITA synon të punësojë persona me aftësi të kufizuara dhe anëtarë të grupeve të tjera sociale të marginalizuara. Sipërmarrja prodhon ushqime dhe produkte të tjera të cilat kanë si ingredientë kryesor bimën e hithrës. Sipërmarrja shtë krijuar si rezultat i disa projekteve, të financuara nga fonde të ndryshme të Bashkimit Evropian (BE). Projekti i parë synoi përgatitjen e anëtarëve të grupeve të marginalizuara për punësim, duke i edukuar dhe fuqizuar për ti sjellë më afër me tregun e punës. Në projektet e mëpasshme, u përfundua themelimi i sipërmarrjes sociale, dhe u krijuan kushtet për punësim dhe hyrjen në treg.

SOCIJALNA ZADRUGA HUMAN NOVA

E themeluar në vitin 2011 në Čakovec, Kooperativa Sociale Humana Nova është një sipërmarrje sociale me fokus integrimin në punë, e cila operon në 3 fusha kryesore: mjedisore, sociale dhe ekonomike. Kjo sipërmarrje sociale punëson persona me aftësi të kufizuara dhe persona të përjashtuar nga shoqëria të cilët në Humana Nova punojnë në mbledhjen e tekstileve, ripërdorimin dhe riciklimin e tyre duke krijuar produkte të reja inovative me cilësi të lartë. Duke punësuar grupe të marginalizuara (më shumë se 45 persona), duke mbledhur, ripërdorur dhe ricikluar tekstile dhe nëpërmjet bashkëpunime lokale, ata kontribuojnë në mënyrë aktive në uljen e varfërisë, zhvillimin e qëndrueshëm të komunitetit lokal dhe mbrojtjen e natyrës.

ACTGRUPA

PARTNERS ALBANIA
FOR CHANGE AND DEVELOPMENT

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISes4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

2.4. Maqedonia e Veriut

Legjislacioni aktual në Republikën e Maqedonisë së Veriut nuk njih dhe nuk rregullon ndërmarrjet sociale dhe sipërmarrjen sociale pasi që ende nuk ka një kuptim të përbashkët të koncepteve. Të dy konceptet janë shfaqur në përshkrimin e sektorit të tretë, dhe në përgjithësi ka një konfuzion konceptual kur ato diskutohen publikisht.

Në strategjitë zyrtare të qeverisë, koncepti i sipërmarrjes sociale u prezantua fillimisht në strategjitë më të gjera të bashkëpunimit me sektorin civil (2012-2017), si një masë për zhvillimin e një koncepti më të gjerë: ekonominë sociale.

Me qëllim përmirësimit të ekosistemit për sipërmarrjet sociale, Ministria e Punës dhe Politikave Sociale në vitin 2015 publikoi draft versionin e parë të Ligjit për Sipërmarrjet Sociale, i cili pritet të rregullojë parimet, format dhe aktivitetet në fushën e sipërmarrjes sociale, kriteret për themelimin dhe menaxhimin, si dhe mekanizmat për monitorim dhe vlerësim.

Subjektet që përbëjnë ekosistemin e sipërmarrjeve sociale në vend janë të larmishme. Pavarësisht mungesës së formave specifike ligjore për sipërmarrjet sociale, disa nga aktet ligjore aktuale parashikojnë krijimin dhe funksionimin e subjekteve që mund të njihen si sipërmarrje sociale, si organizatat dhe fondacionet e shoqërisë civile, kooperativat, shoqëritë mbrojtëse, dhomat e zejtarisë, etj. kooperativat bujqësore, si dhe sektori informal i grumbullimit të mbetjeve që ka potencialin për t'u transformuar nëpërmjet sipërmarrjes sociale.

Vizitat studimore në Maqedoninë e Veriut shfaqën potencialin e sipërmarrjeve sociale, ku u zhvilluan vizita në katër subjekte të veçanta që nxisin inovacionin social. Këto takime ofruan njohuri të vlefshme për strategjitë lokale për zhvillim të qëndrueshëm dhe fuqizim social.

ЛИЦЕ В ЛИЦЕ

“Lice v Lice” është një revistë për zhvillim të qëndrueshëm e cila botohet në Maqedoni që në shtator të vitit 2012 dhe promovon modelin e sipërmarrjes sociale.

Personat që shesin këtë revistë janë përfaqësues nga grupet më vulnerabël të shoqërisë, të cilët trajnohen nga një ekip për të shitur revistën në platformën “Face to Face”, në rrugët e qyteteve kryesore të Maqedonisë së Veriut

Gjysma e shumës nga shitja e revistave shkon për personin që i shet, ndërsa gjysma tjetër shkon për printimin dhe organizimin e aktiviteteve që përmirësojnë jetën e grupeve të marginalizuara.

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

SIEC

SIEC është një sipërmarrje sociale që frymëzon kreativitetin, motivimin dhe inovacion social në komunitetet lokale dhe fuqizon qytetarët nëpërmjet mundësive të vetëpunësimit. Nëpërmjet prodhimit dhe shitjes së veshjeve dhe aksesorëve nga riciklimi i lëndëve të para, sipërmarrja krijon mundësi punësimi për të rinjtë, gratë dhe grupet e marginalizuara (komuniteti rom dhe personat e tjerë që kanë nevojë për mbështetje). Misioni social i sipërmarrjes lidhet me krijimin e mundësive të punësimit për qytetarët që janë pjesë e grupeve vulnerabël. Produktet/pjesët e ricikluara të modës krijohen nga ekipi i SIEC, së bashku me anëtarët e këtyre kategorive dhe që merren me qepjen e produkteve dhe njëkohësisht gjenerojnë të ardhurat e tyre.

11

KRIK

Qendra për Aktivizmin e të Rinjve, KRIK është një organizatë jo-qeveritare dhe jo-fitimprurëse e themeluar dhe e udhëhequr nga të rinjtë dhe punon me dhe për të rinjtë. Përkthimi i fjalës KRIK është “të flasësh” dhe frymëzimi ka buruar nga vizioni i kësaj organizatë, që do të jetë zëri i të rinjve që do të dëgjohet dhe do të ndryshojë dhe kontribuojë në shoqëri. KRIK përpiqet të inkurajojë një pjesëmarrje më të madhe të të rinjve, aktivizim rinor dhe të nxisë përfshirjen e tyre në procesin e hartimit të politikave në nivel lokal dhe kombëtar. Grupi i synuar me të cilin punon KRIK janë të gjithë njerëzit (por kryesisht të rinjtë) që duan të kontribuojnë dhe të sjellin ndryshime në fushën e ekologjisë, të menduarit kritik dhe aftësive komunikuese, si dhe të punojnë për mirëqenien e grupeve të përjashtuara nga shoqëria. Përveç aktiviteteve të tjera, organizata operon edhe si sipërmarrje sociale për prodhimin e bizhuterive nga të rinjtë me aftësi të kufizuara.

QENDRA PËR SIPËRMARRJET SOCIALE

Qendra për Sipërmarrjet Sociale është krijuar për të funksionuar si një inkubator për mbështetjen e sipërmarrjeve sociale të reja dhe ekzistuese, si dhe organizatave të shoqërisë civile që janë të përfshirë në ekonominë sociale. Aktualisht, ofrimi me qera i sallave të trajnimit në Qendër është pa pagesë për sipërmarrjet sociale dhe organizatat e shoqërisë civile.

ACTGRUPA

PARTNERSALBANIA
FOR CHANGE AND DEVELOPMENT

EUROPEAN NETWORK OF SOCIAL INTEGRATION ENTERPRISE

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISes4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

2.5. Slloveni

Subjektet e ekonomisë sociale si korporatat kanë qenë gjithmonë aktive dhe me miratimin e Aktit për Sipërmarrjen Sociale në vitin 2011, u prezantua statusi dhe regjistri i sipërmarrjeve sociale (SS). Ajo menaxhohet nga Ministria për Zhvillimin Ekonomik dhe Teknologjisë që nga viti 2015. Sektori i ekonomisë sociale në Slloveni është i larmishëm dhe përfshin sipërmarrje sociale, kooperativa, OJQ, shoqëri për personat me aftësi të kufizuara dhe qendra punësimi. Pjesa më e madhe e subjekteve janë sipërmarrjet sociale, përkatësisht rreth 250, të ndjekura nga rreth 150 qendra punësimi. Në përgjithësi, këto subjekte punësojnë rreth 5% të fuqisë punëtore dhe kanë një rol të rëndësishëm ekonomik në vend.

Në Slloveni, vizitat u përqendruan në forma të ndryshme të sipërmarrjes sociale. Gjatë vizitave, pjesëmarrësit dhe partnerët e projektit vizituan një sipërmarrje sociale me në fokus integrimin në punë (Work Integration Social Enterprise -WISE), një shoqëri për personat me aftësi të kufizuara, një program për përfshirje sociale, një start-up dhe një WISE që punon me klientë.

DOBROVITA

Dobrovita është një kompani që ndjek plotësisht parimet dhe objektivat e sipërmarrjes sociale. Kompania është themeluar në vitin 1994 për të rehabilituar dhe punësuar personat me aftësi të kufizuara. Organizata themeluese e kësaj kompanie është [ŠENT - Shoqata Sllovene për Shëndetin Mendor](#), i cili me themelimin e Dobrovita i besoi kompanisë përbushjen e misionit të tij kryesor.

Dobrovita është një kompani e madhe në fushën e punësimit të personave që vuajnë nga sëmundje mendore, ku janë të punësuar më shumë se 180 persona me kualifikime të ndryshme profesionale dhe persona që hasin vështirësi për tu punësuar. Ata operojnë në tregun e hapur në kushte të zakonshme tregu dhe kanë pasur bashkëpunim të suksesshëm me kompani dhe organizata sllovene me reputacion për shumë vite radhazi.

Qëllimi i sipërmarrjes është të krijojë vende të reja pune dhe programe rehabilitimi në punë për personat që hasin vështirësi për tu punësuar ose personat me statusin e invalidit.

Vizioni i sipërmarrjes është të jetë ofruesi më i mirë i shërbimeve cilësore për rregullimin e zonave të gjelbra, pastrimin dhe mirëmbajtjen e godinave të zyrave, ofrimin e shërbimeve gjeodezike dhe montimin e produkteve gjysmë të gatshme.

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

KOVACNICA

Kovacnica është një inkubator biznesi dhe një komunitet i themeluar në vitin 2015, i cili financohet nga bashkia dhe fondet e BE-së. Ajo u ofron sipërmarrësve (të rinj) nga zonat më largëta të Gorenjska-s mbështetje për një hyrje të shpejtë, efikase dhe të përbalueshme në botën e sipërmarrjes. Kovacnica ofron një sërë shërbimesh të ndryshme si: qira për hapësira të përbashkëta pune (bashkëpunimi), mbështetje për zhvillimin e biznesit nga mentorët më të mirë të biznesit, mbështetje në regjistrimin e bizneseve ose vizita në dhe pjesëmarrje në seminarët e shumta trajnuese.

Meqenëse Kovacnica është proaktive për përfitimin e fondeve të BE-së, programet dhe aktivitetet e tyre janë kryesisht falas, dhe të gjithë janë të mirëpritur, pasi një nga synimet e tyre është ndërgjegjësimi për rëndësinë dhe rolin e sipërmarrjes për zhvillimin social. Për më tepër, inkubatori synon të krijojë sipërmarrje sociale që kanë në fokus integrimin në punë (WISEs) në qarkun e Gorenjska-s.

ŠENT – SOCIAL INCLUSION – DAY CENTER

Qendra ditore për përfshirjen sociale e themeluar nga SENT është një program social që synon mbështetjen dhe asistencën për zhvillimin dhe ruajtjen e aftësive të punës për personat me aftësi të kufizuara. Programi plotëson kujdesin e organizuar për mirëqenien sociale për të eliminuar vështirësitë psikologjike dhe sociale të personave me aftësi të kufizuara. Ky program ndihmon personat me aftësi të kufizuara të rrisin dhe ruajnë motivimin dhe vetëbesimin, dhe u mëson mënyra për t'u integruar në shoqëri.

Aktivitetet e punës të ofruara nga Programi i Përfshirjes Sociale:

- Punë të thjeshta: ngjitje, montim, paketim, sistemim.
- Prodhimi i produkteve qeramike dhe të punuara me dorë, kartolina, paketime dhuratash dhe produkte prej druri.
- Pastrimi i ambienteve dhe mjediseve.
- Punë sezonale në bujqësi.
- Punë shtëpie.
- Punë të aksesueshme administrative dhe shpërndarje(korrier).
- Asistencë me promovimin dhe shitjet në stendë.

Përmbajtja Sociale e Programit të Përfshirjes Sociale:

- Krijimi i një plani individual dhe këshillimi individual dhe në grup.
- Mundësi trajnimi për aftësitë sociale, komunikimit dhe vetëbesimit.

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISEs4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

- Mundësia e ndjekjes së kurseve të ndryshme (shkenca kompjuterike, gjuhë të huaja, etj.).
- Kujdesi për një dietë të shëndetshme dhe higjienë personale.
- Mundësia për të marrë pjesë në seminare lidhur me muzikën, artin ose letërsinë, aktivitete sportive, shëtitje, udhëtime, pushime.

Programi është zbatuar për 17 vjet radhazi.

DRUGA VIOLINA

Druga Violina, me vendndodhje në qendrën e vjetër të qytetit të Lubjanës, është një restorant i vogël shumë i bukur i stilit gostilna që punëson persona me aftësi të kufizuara. I themeluar në vitin 2012, ai shërben pjata tradicionale sllovene. Herë pas here, aty mbahen seminare kreative për fëmijë dhe evente të tjera.

Hapja e restorantit ka bërë të mundur që punonjësit me aftësi të kufizuara të integrohen në jetën sociale dhe në punë në mënyrë aktive. Gjithashtu u jep atyre mundësinë të kryejnë punë praktike që i përshtaten aftësive të tyre, të ruajnë dhe zgjerojnë njohuritë dhe aftësitë e reja profesionale, të mësojnë praktika të reja sociale dhe profesionale, të realizojnë idetë dhe krijimtarinë e tyre, të ndihen të realizuar dhe me kontribut për shoqërinë. Pas zbatimit të programit të ri, janë realizuar shumë aspekte të proceseve sociale, duke përfshirë mundësinë e përfshirjes sociale të personave me aftësi të kufizuara në komunitetin vendas, rritjen e mundësive të punësimit për grupet që hasin vështirësi për t'u punësuar (të cilët janë trajnuar për të kryer një punë specifike), dhe një nga detyrat themelore, ndërgjegjësimin e shoqërisë për rëndësinë e pranimit të të 'ndryshëm-ve'.

3. Përfundimet

Seria e vizitave studimore të kryera si pjesë e Paketës së Punës 3, në kuadër të projektit WISEs4Youth ka kontribuar në kuptimin e rolit transformues të sipërmarrjes sociale në adresimin e sfidave specifike në rajon. Vizitat u zhvilluan në 5 vende partnere të Ballkanit Perëndimor: Shqipëri, Serbi, Kroaci, Maqedoni e Veriut dhe Slloveni. Në Kroaci, subjekte si Qendra e Kujdesit në Qarkun Medimurje, ACT Konto dhe Humana Nova dëshmojnë një qasje gjithëpërfshirëse ndaj sipërmarrjes sociale, duke integruar kujdesin për të moshuarit, shërbimet financiare dhe qëndrueshmërinë mjedisore. Ndërsa, Maqedonia e Veriut dhe Serbia dëshmojnë se si sipërmarrjet sociale mund të kultivojnë dinjitet, vetëbesim dhe pavarësi financiare në mesin e grupeve të marginalizuara, siç shihet me "Lice v Lice" dhe "Cafe 16". Gjithashtu, "Te Xhoni" Cafe në Shqipëri prezanton mundësi punësimi për individët me sindromën Down, duke ripohuar angazhimin e sektorit për gjithëpërfshirje. Peizazhi i sipërmarrjes sociale në Slloveni paraqet nisma të jashtëzakonshme si Dobrovita

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISes4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

dhe Kovačnica, të cilat kanë qenë thelbësore në ofrimin e punësimit dhe mbështetjes për personat me aftësi të kufizuara dhe nxitjen e sipërmarrjes midis të rinjve. Përpjekjet e vazhdueshme për përfshirje sociale nga organizata të tilla si ŠENT dhe mundësitë e punësimit të krijuara nga Druga Violina për individët me nevoja të veçanta përfordojnë më tej angazhimin e Sllovenisë për një ekonomi sociale gjithëpërfshirëse. Këto sipërmarrje jo vetëm që përshtaten me kushtet e tregut, por gjithashtu kontribuojnë ndjeshëm në integrimin social dhe ekonomik të grupeve të marginalizuara, duke theksuar impaktin dhe potencialin e sipërmarrjeve sociale në Slloveni.

15

Pavarësisht këtyre nismave, sipërmarrjet sociale në Evropën Juglindore përballen me vështirësi ligjore dhe financiare, siç janë mungesa e legjislacionit të përshtatur për sipërmarrjen sociale në Kroaci, e cila rezulton në një klimë të pasigurt operationale. Maqedonia e Veriut përballlet me vështirësi të ngjashme legjislative, duke penguar krijimin e një kuadri mbështetës të favorshëm për sipërmarrësit sociale. Pavarësisht se Serbia, Sllovenia dhe Shqipëria kanë zhvillime në politikat e tyre për sipërmarrjen sociale, vazhdojnë të mbizotërojnë sfida në lidhje me aksesin e financimit dhe ndërgjegjësimin e publikut për rolin e sipërmarrjeve sociale. Këto kufizime ligjore dhe financiare kërkojnë zgjidhje novatore për sipërmarrjet sociale për të ruajtur qëndrueshmërinë financiare duke përmbushur objektivat sociale. Këto pengesa strukturore nënvizojnë nevojën urgjente për risi të vazhdueshme politikash dhe investime për të fuqizuar ekonominë sociale të rajonit.

Vizitat studimore në Serbi në "Cafe 16" dhe "Lice Ulice" theksojnë rolin e sektorit në promovimin e përfshirjes sociale dhe fuqizimit, pavarësisht nga burimet e kufizuara fiskale dhe strukturës së papërshtatshme ligjore. Ndërkohë, hapësirat legjislative në Maqedoninë e Veriut paraqesin sfida të rëndësishme për zhvillimin dhe potencialin e impaktit të sipërmarrjeve sociale. Vizitat nënvizuan domosdoshmërinë për njohje ligjore dhe mbështetje të qëllimshme nga qeveria për sipërmarrjet sociale për të zhblokuar potencialin e plotë të sipërmarrjeve sociale në rajon. Për më tepër, shembujt e sipërmarrjeve të vizituara tregojnë gjithashtu rëndësinë e disponueshmërisë së fondeve të BE-së dhe fondeve të tjera për krijimin e këtyre nismave, përfitimet dhe risia e të cilave, veçanërisht në fillim, shpesh nuk njihen në komunitetin lokal dhe në nivel kombëtar.

Për më tepër, është e rëndësishme të respektohet "The Triple Bottom Line framework²" kur flasim për sipërmarrjet sociale, duke theksuar që komponenti i fitimit, d.m.th. një model i suksesshëm biznesi, është po aq i rëndësishëm sa njerëzit dhe mjedisi në sipërmarrjet sociale, veçanërisht në mjediset jo-stimuluese, ku është e vështirë të arrihet suksesi ose zhvillimi pa të ardhura reale nga tregu. Sipërmarrjet e vizituara treguan se, në fakt, shërbimet dhe produktet e sipërmarrjeve sociale përfshijnë një gamë të gjerë fushash dhe aktivitësh,

² Teoria e "The Triple Bottom Line" thekson përfshirjen në matjen e parametrevë të suksesit të biznesit të tre dimensioneve të performancës: sociale, mjedisore dhe financiare.

Co-funded by
the European Union

Projekti: 101049682 — WISes4Youth — ERASMUS-YOUTH-2021-PCOOP-ENGO

e cila dëshmon se mund të mbulojnë një gamë të gjerë shërbimesh/produktesh, por është shumë e rëndësishme të kuptohet se si sipërmarrjet sociale menaxhojnë me sukses aktivitetet dhe nëse kanë një model të qëndrueshëm biznesi.

Si përfundim, disa shembuj kanë treguar se sa i rëndësishëm dhe vendimtar është roli i menaxhimit të mirë dhe të punuarit në ekip.